

Gesloten bronnen

Onderwerpen

- Gesloten bronnen
- Toepassingen
- Classificatie
- Regelgeving
- Uitwendige bestraling
- Risicoanalyse

Stralingshygiëne voor
Toezichhouders
Stralingsbescherming

met en regelgevingen
en
verspreidbare radioactieve stoffen
niveau D

Dr. F. Pijler en dr. H.F. Boersma

1 - 3	Atoombouw en verval
4,5	Wisselwerking van straling met materie en afscherming
6 - 9	Röntgentoestellen, (ingekapselde) bronnen
10	Grootheden en eenheden
11	Effecten en risico's van straling
12	Detectie van straling
13	Algemene regelgeving
14 - 16	Regelgeving ingekapselde bronnen, toestellen en open bronnen
17 - 19	Praktische stralingsbescherming
20 - 22	Risico-analyse en dosisberekening in praktijk

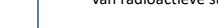

Bronnen

Definitie Art 1.2 Bbs

Ingekapselde bron:
Radioactieve bron waarvan het radioactieve materiaal permanent in een omhulsel is ingekapseld, dan wel gebonden is in vaste vorm teneinde onder normale gebruiksomstandigheden iedere verspreiding van radioactieve stoffen te voorkomen.

Bronnen

Radioactieve stoffen die

- zijn **ingebed in of gehecht** aan vast dragermateriaal, of
- omgeven zijn door een **omhulling** van materiaal

Dragermateriaal of omhulling moet voldoende weerstand bieden om onder **normale gebruiksomstandigheden** verspreiding van radioactieve stoffen te voorkomen

---

Bronnen

Toepassingen

Meting of controle

lasnaden	192Ir, 60Co	1 - 100 TBq
dikte papier (β)	137Cs	40 MBq
vulhoogte	137Cs, 60Co	1 - 10 GBq

Chemische analyse

Röntgenfluorescentie (XRF)	241Am, 57Co	40 MBq - 40 GBq
gaschromatografie	63Ni	400 MBq

Medisch

brachytherapie	90Sr / 90Y / 137Cs, 192Ir	2 - 500 MBq
----------------	---------------------------	-------------

Steriliseren (25-1000 Gy) van voedsel, medische instrumenten e.d.

Bronnen

Co-60
1 μ Ci 5.27 Yrs
Radioactive Material
Feb 2018
Spectrum Techniques
USNRC & State License
Exempt Quantity

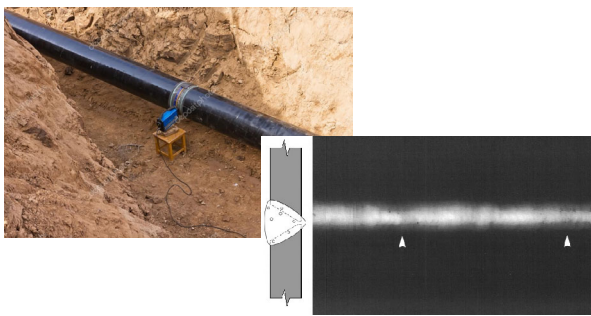

Bronnen

 rijksuniversiteit
groningen

Regelgeving

Radioactief materiaal permanent in omhulsel ingekapseld of gebonden in vaste vorm

Moet voldoen aan ISO-2919 voor encapsulering

Lektest (hoe doe je dat?):

- Grenswaarde afwrijfbare activiteit: 185Bq
- Vegen bronhouder: 10 x strengere norm
- 1x per jaar
- geen lektest: bronnen < 1MBq en < 0,02Re_{ingestie}

 rijksuniversiteit
groningen

Bronnen en toestellen

ISO 2919 klassering

Ingekapselde bronnen kunnen getest zijn op 5 onderdelen

- temperatuur , thermische schok
- druk
- stoten
- vibratie
- puntbelasting

Klassering oplopend van 1 (niet getest) tot en met 6 (strengste test)

Voorbeelden:

63Ni	gaschromatograaf	C32211
192Ir	industriële radiografie	C43313

Bron met code C11111 is dus NIET getest, maar mag WEL worden gebruikt !

 rijksuniversiteit
groningen

ToeziChthouder StralingsbesCherming:

- Ingekapselde bronnen
- Toezicht onder verantwoordelijkheid van een CD
- Controle op lekke bron, veegproef
- Opstellen werkvoorschriften
- Beheer bronnen, registratie
- Beheer KEW dossier
- RI&E begripPen
- Incidenten -> CD
- Verplichting tot volgen bij- en nasCholing

StralingsbesChermingsdeskundige is verantwoordelijk voor lekttest!

KEW Dossier

Tabel 18.2 Inhoud van het kernenergiEWetdossier ingekapselde bronnen.

Bedrijfsgegevens	vergunning of registratie, inclusief aanvraag aanwijzing en diploma van toezichthouder stralingsbesCherming overeenkomst met stralingsbesChermingsdeskundige plattegronden van het gebouw en omgeving, inclusief terreingrens werkprotocollen, veiligheidsinstructies overzicht blootgestelde werknemers uitslagen persoonsdosimeters
Gegevens per bron	documenten waaruit fabricaat, type, leverancier en leverdatum blijken nuclide, halveringstijd, activiteit, ISO-certificaat ruimtenummer, exacte plaatsaanduiding bij overdracht: ontvangstbewijs
Organisatorisch	actuele risico-inventarisatie en -evaluatie resultaten periodieke lekttest kalibratierapporten monitoren onderhoudsrapporten incidenten

---

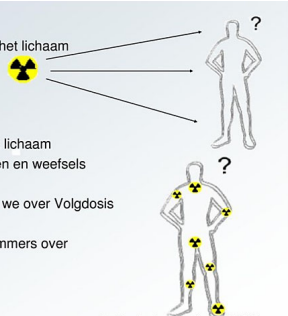

Dosimetrie DosisbegripPen

- Uitwendige bestraling:
  - Radioactieve bron/stof buiten het lichaam
  - Bestraling is momentaan
- Inwendige besmetting:
  - Radioactieve stof in (of op) het lichaam
  - Continue bestraling van organen en weefsels

Bij inwendige besmetting spreken we over Volgdosis

De blootstelling aan straling kan immers over vele jaren zijn uitgestrekt

/stralingsbesChermingsdienst SBD-TU/e
20

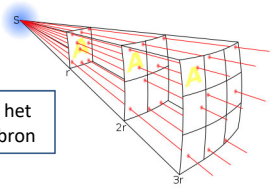

Dosimetrie   **Uitwendige bestraling**

Kwadratenwet

- Dosis **omgekeerd evenredig** met het **kwadraat van de afstand** tot de bron

Deeltjesstraling:
 voorbij de **dracht** van de straling is de dosis nul

(³H : 0,007 mm in weefsel
³⁵S / ¹⁴C : < 30 cm in lucht)

https://nl.wikipedia.org/wiki/Omgekeerde_kwadratenwet

Dosimetrie   **Uitwendige bestraling**

γ-straling : bronconstante

Met de bronconstante kun je activiteit omrekenen naar Equivalente dosis:

$H = h \times A \times t / r^2$

h = bronconstante
A = activiteit
t = tijd
r = afstand

nuclide	h (μSv m ² MBq ⁻¹ h ⁻¹)
²² Na	0,33
⁶⁰ Co	0,36
^{99m} Tc	0,023
¹³¹ I	0,066
¹³⁷ Cs	0,093
¹⁹² Ir	0,14
²⁴¹ Am	0,017

Dosimetrie   **Uitwendige bestraling**

Vuistregels

Vuistregel voor γ-stralers: De bronconstante is ongeveer $h \approx 0,15 \times E_{\gamma} \mu\text{Sv}$ per uur en per MBq op 1 meter van de bron. Hier is E_{γ} de totale γ-energie (in MeV) die door de bron wordt uitgezonden. Het equivalente dosistempo op grotere en kleinere afstanden volgt uit bovenstaande kwadratenwet.

Vuistregel voor β-stralers: De bronconstante is ongeveer $h \approx 10 \mu\text{Sv}$ per uur en per MBq op 1 meter van de bron. Het equivalente dosistempo op grotere en kleinere afstanden volgt uit de hiervoor gegeven kwadratenwet. Wel moet men rekening houden met absorptie in lucht.

Vuistregel voor huidbesmetting met β-stralers: Bij een activiteit van 1 kBq per cm² is het equivalente dosistempo op de huid $h \approx 2 \text{ mSv}$ per uur. Voor $E_{\beta, \text{max}} < 0,5 \text{ MeV}$ wordt de waarde van h snel kleiner.

Veiligheidsmaatregelen

Uitwendige bestraling

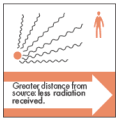
ALARA
Geen onnodige blootstelling/ zo laag mogelijke dosis of activiteit

Klassieke maatregelen:

Less time spent near source, less radiation received.

Blootstellingstijd verkorten

Greater distance from source, less radiation received.

Afstand

Behind shielding from source, less radiation received.

Afscherming
(scherm, loodschoot etc)

Geschikte dosistempometer gebruiken!

<https://www.nrc.gov/about-nrc/radiation/protects-you/protection-principles.html>

Praktische stralingsbescherming

Maatregelen op de werkplek:

- Gebruik een tang/ pincet

Organisatorische maatregelen:

- Opschrift en RA symbool
- Periodieke lekttest van behuizing van bron: veegproef (lek: > 185 Bq)
- Niet: meten met een besmettingsmonitor (Waarom niet?)*
- Bronnenadministratie
- Waarschuwingssignalering tijdens gebruik
- Opslag in kluis na gebruik

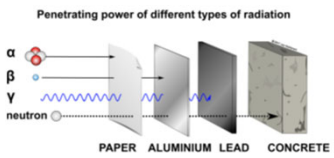

Veiligheidsmaatregelen

Penetrating power of different types of radiation

Afscherming:

Beta-straling:

- laag energetisch, korte dracht
- hoog energetisch: materiaal met lage Z-waarde zoals perspex = minder remstraling

Gamma-straling:

- Hoge Z-waarde zoals lood

Bronnen en toestellen Neutronen

- Neutron = ongeladen deeltje
- Wisselwerking met de kern van het atoom
  - Energie-overdracht maximaal bij botsing met even zware deeltjes: H (= 1 proton !)

Goede materialen voor afscherming	
paraffine	H, C
water	H ₂ O
beton	(gebonden kristalwater)

Laat veiligheidsmaatregelen over aan een deskundige

RI&E

- Reguliere handelingen
- Voorziene onbedoelde gebeurtenis

Voorafgaand aan werkzaamheden!

RI&E

Voorziene onbedoelde gebeurtenis:

Wat kan er mis gaan met een ingekapselde bron?

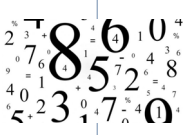

Risico Inventarisatie en Evaluatie

RI&E

- Gegevens bron, nuclide
- Emissiegegevens: alfa, beta, gamma, energieën etc
- Fysische en chemische eigenschappen
- Gebruiksuren per jaar (h)
- Afstanden (m)
- Afscherming (cm)
- Afval
- Vergunning dekkend
  - Maxima
  - Terreingrens
- **Voorziene onbedoelde gebeurtenissen!**

Conclusie:
 Blootgestelde werkers?
 Bewaakte/gecontroleerde zone?

RI&E

Externe bestraling

$$H = h \times \frac{A \times t \times T}{r^2}$$

H = equivalente dosis (in μSv)
 h = bronconstante (in $\mu\text{Sv/uur}$ per MBq op 1 m)
 A = activiteit (in MBq)
 t = blootstellingstijd (in uur)
 T = transmissie van de afscherming
 r = afstand tot de bron (in m)

Voor veel radionucliden geldt dat bij vergelijkbare activiteit en energie de equivalente dosis tengevolge van beta-straling ruwweg 100 keer zo groot is als die tengevolge van γ -straling.

RI&E

Monteur pakt een bron met de vingers vast

10sec x 2 (per dag) x 200 d/j = 4000 s/j = 1,1 u/j

Afstand bron-huid 0,001m

$$H_{y,huid} = 0,093 \times \frac{0,4 \times 1,1 \times 1}{0,001^2} = 40\ 900 \mu\text{Sv/j} = 41 \text{ mSv/j}$$

Beta-dosis is een factor 100 groter dus 4100 mSv/j

En nu?

RI&E

Op 1 meter afstand van de bron gedurende 1 jaar werktijd:
(Niet blootgestelde werknemer)

2000h per jaar

0,4MBq

h= 0,093 μSv/h per MBq op 1 meter

$$E \approx 0,093 \times \frac{0,4 \times 2000 \times 1}{1^2} = 74 \mu\text{Sv/j} = 0,07 \text{ mSv/j}$$

En nu?

RI&E

Afscherming met lood

Hoeveel lood is er nodig om een Co-60 bron af te schermen.

74MBq, 1 meter afstand, 2000h/jaar

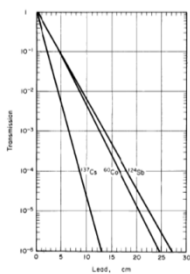
h=0,36 μSv/uur per MBq op 1 meter

Bij geen afscherming T=1

$$E \approx 0,36 \times \frac{74 \times 2000 \times 1}{1^2} = 53\ 300 \mu\text{Sv} = 53 \text{ mSv}$$

Jaarlimiet is 1mSv: T niet groter dan 1/53 = 0,02 ->

Minimaal 7,5cm lood en
Denk om ALARA

RI&E

Incident:
 Bron per ongeluk niet teruggeplaatst in loodkasteel
 Werkweek lang blootgesteld aan onafgeschermd C0-60 bron
 Op 1 meter afstand
 40 uur per week

$$E = \frac{h \cdot x \cdot A}{r^2} = \frac{0,36 \cdot x \cdot 74}{1^2} = 26,6 \mu\text{Sv/h} \times 40\text{h} = 1,1\text{mSv}$$

En op 2 meter afstand?
 Schalen: $\left(\frac{1}{2}\right)^2 = 0,25 \times 1,1\text{mSv} = 0,3 \text{ mSv}$

Incident voorkomen door afscherming en organisatorische maatregelen

---

RI&E

Incident:
 Ingestie bij lekke Am-241 bron
 Veronderstel 10% opgenomen van 2KBq afgeveegde activiteit

$$e(50)_{\text{ingestie Am-241}} = 2,0 \cdot 10^{-7} \text{ Sv/Bq}$$

$$E(50) = 2,0 \cdot 10^{-7} \text{ Sv/Bq} \times 2000 \text{ Bq} \times 10\% = 40 \mu\text{Sv}$$

Incident voorkomen door afscherming en organisatorische maatregelen

---

Bronnen

Leerdoelen:

- Praktische stralingsbescherming bronnen
- Ingekapseld/Gesloten
- ALARA
- Afstand, Tijd, Afscherming
- Gamma: lood
- Beta: Perspex
- Lekttesten
- RI&E
